

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (ν.π.δ.δ.)
Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 19, 104 32 ΑΘΗΝΑ
Τηλ/φαξ: 210-8834818, 210 -8827017

Αθήνα, 31/03/2021

Θέμα : Προτάσεις – Υπόμνημα Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ) επί του Σχεδίου Νόμου "Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου"

Ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και εκπροσωπεί επιστημονικά και επαγγελματικά όλους τους Κοινωνικούς Λειτουργούς της Χώρας.

Οι αρχές της Κοινωνικής Δικαιοσύνης, των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της ίσης μεταχείρισης αποτελούν -μεταξύ άλλων- βασικές αξίες για το επάγγελμα του Κοινωνικού Λειτουργού.

Σχετικά με το υπό διαβούλευση Νομοσχέδιο **"Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου"**, στο πλαίσιο αναμόρφωσης του Οικογενειακού Δικαίου, καθώς και έπειτα από την ακρόαση εκπροσώπων του ΣΚΛΕ στις εργασίες της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής και την υποβολή σχετικού υπομνήματος (ΑΠ 295/11-09-2020) και τη συγκρότηση και κατάθεση των απόψεων της θεσμικής επιτροπής παιδικής προστασίας του ΣΚΛΕ (άρθρο 101 ν.4488/2017) θέτουμε υπόψη σας τα εξής :

Η ανατροφή του παιδιού και από τους δύο γονείς αλλά και η αδιάκοπη παρουσία και συμμετοχή τους στη φροντίδα του αποτελεί εχέγγυο για την ασφαλή ψυχοσυναισθηματική του ανάπτυξη καθώς και την ομαλή μετάβασή του στην ενηλικίωση, σύμφωνα και με το άρθρο 9 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως κυρώθηκε στη χώρα, με τον ν. 2101/1992 - ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992.

Έτσι καθώς η σπουδαιότητα της ανατροφής και φροντίδας του παιδιού δεν επιτρέπει αποκλεισμούς προς κάποιον γονέα και ο γονικός ρόλος, από τη στιγμή που αποκτιέται, επιφέρει εξίσου δικαιώματα και υποχρεώσεις προς όφελος πάντα του παιδιού, **κρίνεται ζωτικής σημασίας**, για το σύστημα παιδικής προστασίας στη χώρα μας, **Δημόσιες Υπηρεσίες παιδικής προστασίας και εξειδικευμένοι φορείς** να αναλαμβάνουν την υποστήριξη της οικογένειας σε όλα τα στάδια ζωής της και δη στις περιπτώσεις που διαρρηγνύεται ο οικογενειακός δεσμός και οι γονείς

εισέρχονται σε δικαστικές διαμάχες -λόγω συγκρουσιακότητας- για ζητήματα επιμέλειας τέκνων, με σκοπό την αποφυγή εκδήλωσης ψυχосυναισθηματικών διαταραχών στα ανήλικα τέκνα.

Τόσο η διεθνής πρακτική αλλά όσο και η εμπειρία του πεδίου από όλες τις Υπηρεσίες, που εμπλέκονται στο σύστημα παιδικής προστασίας στη χώρα μας, σημειώνουν ότι βασικά στοιχεία που πρέπει να συνεκτιμώνται για την υγιή ψυχосυναισθηματική ανάπτυξη των ανήλικων τέκνων και τη δυνατότητα κοινής επιμέλειας από τους γονείς τους είναι: **(α) ο βαθμός ωριμότητας των γονέων, (β) η διαμορφούμενη σχέση (συγκρουσιακή/ διενέξεις) μεταξύ των γονέων, (γ) η αντίληψη του γονεϊκού ρόλου και ο βαθμός της συναισθηματικής διαθεσιμότητας των γονέων προς το παιδί, (δ) η αυξανόμενη διαμάχη μεταξύ των γονέων και (ε) η αντίληψη του ενός γονέα για το τι συνιστά κίνδυνο για ένα παιδί, που βρίσκεται στη φροντίδα του έτερου γονέα.**

Η μακρόχρονη εμπειρία των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στο πεδίο της παιδικής προστασίας {Κοινωνικές Υπηρεσίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κοινοτικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας Παιδιών & Εφήβων} μαρτυρεί ότι ιδιαίτερα στις περιπτώσεις συγκρουσιακών διαζυγίων ή διενέξεων μεταξύ των γονέων είναι απαραίτητη **η παρέμβαση μιας δημόσιας κοινωνικής υπηρεσίας, κατά τα πρότυπα και άλλων χωρών**, η οποία θα λειτουργεί με **διεπιστημονική στελέχωση** {κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, παιδοψυχίατροι, κ.α.}, ακολουθώντας συγκεκριμένα πρωτόκολλα: αξιολόγησης γονεϊκής λειτουργίας-επάρκειας και ψυχοκοινωνικών αναγκών παιδιού με βάση το αναπτυξιακό του στάδιο, αξιολόγησης της βούλησης του παιδιού για τον τόπο διαμονής του, συμβουλευτικής {εκπαιδευτικές οικογενειακές συνεδρίες} και τέλος θεραπευτικών παρεμβάσεων, όπου απαιτείται - μετά από διαγνωστική εκτίμηση-, πάντα με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και την προστασία του.

Το πλάνο της κοινής ανατροφής (συνεπιμέλειας) σε περιπτώσεις ρήξης του οικογενειακού δεσμού, ήδη με προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, είχε προβλεφθεί στο οικογενειακό δίκαιο της χώρας μας, πλην όμως η εφαρμογή του στην πράξη και ιδιαίτερα σε ότι αφορά τις περιπτώσεις συγκρουσιακών σχέσεων γονέων (διαζυγίων), παρουσιάζει –κατά γενική ομολογία- δυσχέρειες, κυρίως λόγω των μη στελεχωμένων ειδικών υπηρεσιών με εξειδικευμένο προσωπικό **(απουσία οικογενειακών δικαστηρίων και οργανωμένων κοινωνικών υπηρεσιών σε όλα τα Πρωτοδικεία της χώρας, σύμφωνα με τη πρόβλεψη του άρθρου 49 του ν.2447/1996).**

Ειδικότερα:

- Το παρόν σχέδιο Νόμου, με τις διατάξεις που εισάγει (άρθρο 4, παρ.2. για τη ρύθμιση θεμάτων επιμέλειας, μέριμνας, διαμονής κ.α. με κοινή ψηφιακή δήλωση, η οποία θα έχει ισχύ τουλάχιστον 2 έτη) διαφαίνεται ότι αντιμετωπίζει το διαζύγιο ως μια αποκλειστικά νομική διαδικασία, αγνοώντας τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις του τόσο για τους γονείς όσο και για το παιδί. Ο στόχος της αποσυμφόρησης των δικαστηρίων από εκδικάσεις υποθέσεων επιμέλειας και γονικής μέριμνας δεν μπορεί να υπερβαίνει την ανάγκη προστασίας του συμφέροντος του παιδιού.
- Για την άσκηση – ανάθεση γονικής μέριμνας κατά το συμφέρον του τέκνου (άρθρο 5), τα κριτήρια απόφασης του δικαστηρίου όσον αφορά την γονική ικανότητα, τη συμπεριφορά αλλά και την ωριμότητα του παιδιού όπου πρέπει να ζητείται ή να συνεκτιμάται η γνώμη του και να αξιολογείται εάν αποτελεί προϊόν καθοδήγησης ή υποβολής, χρήζουν πλαισίωσης από ειδική διεπιστημονική ομάδα που θα γνωμοδοτήσουν επί των ανωτέρω στη βάση συγκεκριμένων πρωτοκόλλων και επιστημονικών εργαλείων που κατέχουν λόγω αρμοδιότητας.
- Οι γονείς προτείνεται να απευθύνονται σε αμειβόμενες υπηρεσίες διαμεσολάβησης για την εξεύρεση κοινά αποδεκτών λύσεων (άρθρο 6) (αναμονή έκδοσης σχετικών διευκρινιστικών υπουργικών αποφάσεων), από τις **οποίες, εξ ορισμού, αποκλείονται της πρόσβασης γονείς που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας και οικονομικής αποστέρησης ή γονείς που είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι**. Έχουμε να παρατηρήσουμε μάλιστα ότι σύμφωνα με τον έως σήμερα ισχύοντα ν. 4640/2019 για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, η υποχρεωτική συνεδρία διαμεσολάβησης (άρθρο 6 παρ.1α, του ν. 4640/2019) αφορά μεν οικογενειακές διαφορές, εκτός από αυτές των περιπτώσεων α', β' και γ' της παραγράφου 1, καθώς και εκείνες της παραγράφου 2 του άρθρου 592 Κ.Πολ.Δ **(δηλ. εκτός από διαζύγια, ακύρωση γάμου, διαφορές από τη σχέση γονέων και τέκνων κλπ)**. Ο ορισμός της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης για τις περιπτώσεις συγκρουσιακών διαζυγίων και διενέξεων σε θέματα επιμέλειας από το μητρώο διαμεσολαβητών και επομένως της επ' αμοιβή επίλυσης της διένεξης επί των ευαίσθητων θεμάτων επιμέλειας και φροντίδας ανήλικων τέκνων, επ' ουδενί δεν ισοδυναμεί με τις παρεμβάσεις και τις πραγματογνωμοσύνες εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού με μακρόχρονη εμπειρία στη συμβουλευτική γονέων, παιδιών και εφήβων.
Αντίθετα στις διατάξεις θα έπρεπε να προβλέπεται υποχρεωτική διασύνδεση με **δημόσιες υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής στήριξης και συμβουλευτικής καθοδήγησης για γονείς και παιδιά**, που κανονικά θα έπρεπε να είναι διαθέσιμες στο πλαίσιο της λειτουργίας Οικογενειακών Δικαστηρίων (που θα έπρεπε να έχουν ήδη συσταθεί) και να πλαισιώνονται από διεπιστημονική ομάδα αποτελούμενη από κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, παιδοψυχιάτρους, κ.α.

✚ Στο άρθρο 13 (για τον περιορισμό της επικοινωνίας) αλλά και στο άρθρο 14 (για την άρση της γονικής μέριμνας) η προϋπόθεση ο γονέας να έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για ενδοοικογενειακή βία ή για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, θέτει εύλογους προβληματισμούς για τη διαφύλαξη του βέλτιστου συμφέροντος του ανήλικου τέκνου, εφόσον η διαδικασία του αμετάκλητου είναι χρονοβόρα ενώ δεν προβλέπεται προστατευτικός μηχανισμός για την προστασία της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας των ανήλικων τέκνων μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη.

Επιπλέον, για τις υπάρχουσες συνθήκες της πανδημικής κρίσης αλλά και τις μακροχρόνιες συνέπειές της με την έξαρση των ενδοοικογενειακών συγκρούσεων και των αναφερόμενων περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης - παραμέλησης παιδιών, σε συνδυασμό με την έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών με διεπιστημονικό προσωπικό, οι ρυθμίσεις που εισάγονται με το παρόν σχέδιο νόμου δεν αντιμετωπίζουν ολιστικά το ζήτημα της παιδικής προστασίας και δεν φαίνεται να επιλύουν βασικά θέματα των οικογενειών και των τέκνων τους αλλά οδηγούν σε κοινωνικούς αυτοματισμούς, χωρίς την προσδοκώμενη επικέντρωση στο συμφέρον του παιδιού.

Μετά τα παραπάνω, προτείνονται τα κάτωθι:

10. Στις περιπτώσεις διαφωνίας γονέων επί θεμάτων επιμέλειας και ανατροφής τέκνου (**Σχέδιο Κοινής Ανατροφής**), οι γονείς θα μπορούσαν να παραπέμπονται όχι σε υπηρεσίες Διαμεσολάβησης (επ' αμοιβή) αλλά σε εξειδικευμένες για το θέμα αυτό αρμόδιες Κοινωνικές Υπηρεσίες ή Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας ή Κοινοτικού Κέντρου Ψυχικής Υγείας Παιδιών & Εφήβων, από όπου να προκύπτει ότι για την κατάρτιση του πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις των δυο γονέων και των παιδιών με εξειδικευμένους επιστήμονες, Κοινωνικούς Λειτουργούς, ψυχολόγους και παιδοψυχιάτρους. Για την κάλυψη των αναγκών που θα προκύψουν κρίνεται επιτακτική ανάγκη η δυνατότητα πρόσληψης προσωπικού στους ανωτέρω φορείς. Επομένως, κάθε **αλλαγή στο Σχέδιο Ανατροφής** στις αναφερόμενες συγκρουσιακές περιπτώσεις, καθώς και η αναφερόμενη στο άρθρο 8 «*παρέκκλιση από την από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας*», θα ήταν προς το συμφέρον του ανήλικου και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του να συνοδεύεται από Έκθεση Κοινωνικής Υπηρεσίας ή Υπηρεσίας Ψυχικής Υγείας ή Κοινοτικού Κέντρου Ψυχικής Υγείας Παιδιών & Εφήβων. Στην **παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου** θα πρέπει να απαλειφθεί η περίπτωση: (γ) *να διατάξει διαμεσολάβηση ή την επανάληψη διακοπείας διαμεσολάβησης, ορίζοντας συγχρόνως τον διαμεσολαβητή και να μετατραπεί στο «να εισηγηθεί κοινωνική στήριξη και συμβουλευτική καθοδήγηση από Κοινωνική Υπηρεσία ή Υπηρεσία Ψυχικής Υγείας ή Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Παιδιών & Εφήβων του δημοσίου τομέα».*

- 2ο. Στο **άρθρο 13**, που αναφέρεται «Αποκλεισμός ή περιορισμός της επικοινωνίας είναι δυνατός μόνο για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους, ιδίως όταν ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το παιδί έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για ενδοοικογενειακή βία ή εγκλήματα.....», θα μπορούσε να τροποποιηθεί, επισημαίνοντας ότι από την αρχική καταγγελία ή έστω από την αρχή της άσκησης ποινικής δίωξης στον φερόμενο ως δράστη πρέπει να λαμβάνονται όλα τα πρόσφορα μέτρα για την ασφάλεια και την προστασία του ή των ανηλίκων, που -εκτός του αποκλεισμού ή του περιορισμού της επικοινωνίας- μπορεί να είναι και η εξειδικευμένη υποστήριξή του, η δικανική εξέτασή του σε ειδικά σχεδιασμένα κέντρα (Αυτοτελή Γραφεία Υποστήριξης Ανηλίκων Θυμάτων «Σπίτι του παιδιού»), η εποπτευόμενη επικοινωνία, κ.α. Αυτό αποτελεί καίριας σημασίας, διότι γνωρίζουμε από την κλινική πρακτική και την εμπλοκή των Κοινωνικών και Ιατροπαιδαγωγικών υπηρεσιών ότι μέχρι να εξαντληθούν τα ένδικα μέσα, που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο γονέας, ακόμη κι αν έχει καταδικαστεί πρωτόδικα, μπορεί να περάσουν πολλά χρόνια, κατά τα οποία το παιδί δεν θα προστατεύεται κατάλληλα.
- 3ο. Στο **άρθρο 14**, ιδιαίτερα το εδάφιο β) η αναφορά στην «*διατάραξη της συναισθηματικής σχέσης με τον άλλο γονιό ...*» μοιάζει αρκετά ασαφής και γενικόλογη. Οι περιπτώσεις "γονικής αποξένωσης", όπως γνωρίζουμε από την κλινική πράξη είναι πολύ σύνθετες κι ανθεκτικές καταστάσεις όπου στην διαμόρφωσή τους συντελούν πολλοί και διαφορετικοί παράγοντες (ακόμη και τυχόν ψυχοπαθολογία του ίδιου του παιδιού). Το να αποτελεί μια τέτοια συνθήκη λόγο αφαίρεσης της επιμέλειας ή ακόμη και της γονικής μέριμνας από τον γονιό τον οποίο το παιδί εμπιστεύεται κι νοιώθει ασφαλές (ακόμη κι αν αυτό συμβαίνει λόγω σοβαρού επηρεασμού) θα είναι μια τραυματική εξέλιξη για το παιδί. Τέτοιες καταστάσεις πρέπει να διερευνώνται πολύ προσεκτικά από ειδικούς ψυχικής υγείας και να αντιμετωπίζονται με συστηματική και κατάλληλη παρέμβαση και προς το παιδί αλλά και προς τους δύο γονείς.
- 4ο. Προτείνεται επίσης η επέκταση του **άρθρου 40 του ν. 4509/2017**, που «*αφορά την ποινική ευθύνη των ψυχιάτρων, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι εργάζονται σε δημόσιες παιδοψυχιατρικές μονάδες και ενεργούν στο πλαίσιο δικαστικής ή κοινωνικής έρευνας που διεξάγεται από δικαστικό λειτουργό για τη διακρίβωση κακοποίησης ανηλίκου όπου δεν εγκαλούνται και δεν ενάγονται για τη γνώμη που διατύπωσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους εκτός αν ενήργησαν με δόλο ή παραβίασαν το απόρρητο των πληροφοριών και στοιχείων που περιήλθαν σε γνώση τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους*» και η **συμπερίληψη και των κοινωνικών λειτουργών οι οποίοι εργάζονται σε κοινωνικές υπηρεσίες τοπικής αυτοδιοίκησης και εμπλέκονται (λόγω απουσίας οργανωμένης κοινωνικής υπηρεσίας στα Πρωτοδικεία της χώρας), σε κοινωνικές έρευνες συνθηκών διαβίωσης ανηλίκων, κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, εφόσον πλείστες περιπτώσεις που χειρίζονται αφορά αντιδικίες γονέων για θέματα επιμέλειας και κοινής ανατροφής των τέκνων τους.**

50. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, διαχρονικό αλλά και επίκαιρο όσο ποτέ, αναδεικνύεται το πάγιο αίτημα του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος για την **ενεργοποίηση του άρθρου 49 του Ν.2447/1996**, όπου προβλέπεται η σύσταση οργανωμένης Κοινωνικής Υπηρεσίας στα Πρωτοδικεία της χώρας. Η συγκεκριμένη υπηρεσία θα μπορούσε θεσμικά και με διεπιστημονικά ενδεδειγμένο τρόπο να αναλάβει υποθέσεις που αφορούν θέματα συνεπιμέλειας παιδιών και σχεδίου ανατροφής παιδιών μετά τη ρήξη του δεσμού του γονεϊκού ζεύγους. Οι συγκεκριμένες Κοινωνικές Υπηρεσίες, εφόσον στελεχωθούν και λειτουργήσουν, θα έχουν τις κάτωθι θεσμοθετημένες αρμοδιότητες:

- αξιολόγηση συνθηκών διαβίωσης των ανήλικων τέκνων καθώς και των αναγκών τους,
- αξιολόγηση γονεϊκότητας,
- διενέργεια κατ' οίκον επισκέψεων,
- δυνατότητα μετα-παρακολούθησης (*follow-up*) και
- αξιολόγηση του βαθμού λειτουργικότητας του πλάνου ανατροφής των ανήλικων τέκνων από τους γονείς του,

και θα αποτελέσουν τον πλέον αξιόπιστο δημόσιο θεσμό για την προστασία των ανήλικων τέκνων και του οικογενειακού δεσμού, μετά τη ρήξη της σχέσης του γονεϊκού ζεύγους. Στις Υπηρεσίες αυτές θα μπορούν να προσφεύγουν οι πολίτες συμβουλευτικά είτε αυτοβούλως είτε μετά και από παραπομπή του δικαστηρίου, προκειμένου να προετοιμάζονται και να υποστηρίζονται κατάλληλα με το καθεστώς της κοινής ανατροφής των τέκνων τους.

Ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών είναι στη διάθεση της Πολιτείας ώστε να συνδράμει γνωμοδοτικά στη διαμόρφωση των θεσμικών αλλαγών και των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων για την προστασία των οικογενειών πάντα προς όφελος του παιδιού.

**Με εκτίμηση,
Για την Προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή**

Η Πρόεδρος

Τριανταφυλλιά Αθανασίου

Ο Γεν. Γραμματέας

Γεώργιος Λουκάς